

УДК 343.9

Владислава Станіславівна БАТИРГАРЕЄВА,

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
директорка Науково-дослідного інституту вивчення проблем
злочинності ім. акад. В. В. Сташиса*

*Національної академії правових наук України,
головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту
інформатики і права Національної академії правових наук України*

ІНФОДЕМІЯ ЯК УМОВА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ КІБЕРПРОСТОРУ

У Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, до загроз інформаційній безпеці нашої країни віднесено ведення інформаційної війни проти України, відсутність цілісної комунікативної політики держави та недостатній рівень медіа-культури суспільства. Однак у цьому документі нічого не говориться про вплив на стан національної безпеки у країні такого явища, як інфодемії. І це недивно, адже інфодемія виявилася свого роду невідомою перемінною глобального масштабу, що виникла як феномен-сателіт пандемії COVID-19, яка спостерігається зараз у режимі реального часу по всьому світу.

Що ж розуміється під інфордемією, і чому вона є благодатним ґрунтом для криміналізації кіберпростору? Інфодемія – це свого роду масовий психоз в умовах глобалізації, при якому навіть незначний інформаційний поштовх стосовно ключової у конкретний момент проблеми здатний за короткий час обрушити весь світопорядок, що вже встиг перетворитися у подібність глобального соціального організму, до того ж ураженого чисельними соціально-економічними, військово-політичними та соціоморальними хворобами. Отже, інфодемія набуває вигляду, образно кажучи, дезінформаційного кванту, що в умовах сьогодення поширюється головним чином за допомогою кіберпростору, до того ж набагато швидше за будь-яку вірусну інфекцію або дію інших фізичних наслідків тих чи інших катаклізмів будь-якого масштабу. Не можна не погодитися з тим, що отримання, замість правдивої інформації, фейкової здатне погіршити шанси людства в цілому й окремо взятої людини на подолання існуючої загрози у вигляді нової небезпечної хвороби [1].

Дійсно, зараз у всесвітній павутині щохвилини з'являються як помилкові новини, так і відверто неправдиві інформаційні спекуляції щодо ситуації із коронавірусом. При цьому інфodemією може охоплюватися такі аспекти, як-от: а) причини виникнення вірусу COVID-19 (палітра щодо його походження надто значна – від реалізації теорій змови та підступів неземних цивілізацій до несанкціонованого виходу штамів вірусу з лабораторних умов); б) рівень захворюваності в цілому та в окремих регіонах світу та окремої країни (темпи поширення вірусу, кількість осіб, що захворіли, померли, вилікувалися, число непідтверджених випадків хвороби та ін.); 3) наслідки пандемії для економіки, політики, соціально-культурного життя та ментального здоров'я населення; 4) методи профілактики та лікування; 5) здатність національних систем охорони здоров'я протистояти пандемії; 6) стан кримінальної обстановки; 7) тощо.

Особливістю інфodemії є те, що правдивій інформації, яка розміщується в Інтернеті, надається надмірне емоційне забарвлення, або ж будь-яка інформація від самого початку генерується в дезінформаційному ключі. Хоча, повторимося, неможна виключати й ті випадки, коли інформація має суто помилковий характер. Поширення фейків, підняття градусу панічних настроїв, врешті-решт, загрожує продукуванням, з одного боку, небезпечної віктимної, а з другого боку, протиправної поведінки людей. Якщо вся увага людини в такі періоди масової інфodemічної істерії прикута до інформаційної сфери, то злочинці все частіше і частіше вдаються до вчинення протиправних діянь з використанням саме кіберпростору. До того ж це в значній мірі «убезпечує» їх злочину діяльність.

Отже, нескладно здогадатися, що будь-хто з нас є потенційною жертвою правопорушень у кіберпросторі, оскільки, кіберкримінал, що нерідко до того ж набуває організованих рис, в умовах пандемії та інфodemії, безсумнівно, намагатиметься збільшити прибутки від вчинення кібершахрайств, фінансових злочинів, реалізації контрафактних і нелегальних товарів, розквіту протиправних онлайн-індустрій (порнографія, незаконні казино та ін.) та скоєння інших видів кіберзлочинів. Відомості, одержувані з різних країн світу – з Китаю, США, Норвегії, Індії, Італії та Японії, – свідчать про те, що кіберкримінал, на відміну від традиційних видів організованих злочинних угруповань, стрімко реагував на пандемію і використовує можливості, що відкрилися [2].

У березні 2020 р. Європол підготував доповідь, що має назву «Pandemic Profiteering: How Criminals Exploit the COVID-19 Crisis» («Пандемічний спекулянт: як злочинці експлуатують кризу COVID-19»), в якій стисло викладено позицію аналітиків Європолу щодо головних змін у кримінальній дійсності пандемічного періоду. Відмічається, що правопорушники швидко скористалися можливостями, які відкриває криза, адаптуючи до цього свою злочинну діяльність або вдаючись до вчинення нових злочинних дій. При цьому, ґрунтуючись на інформації, наданої державами-членами ЄС та власними експертами, Європолом робиться висновок про формування нового, так званого карантинного типу організованої злочинності, коли групи правопорушників реалізують цілі схеми, видаючи себе за представників органів влади та медиків із метою вчинення шахрайства і крадіжок [3].

Отже, пандемія та інфодемія несподівано вплинули на визначення вектора прогнозних розрахунків майбутнього кількісно-якісного стану злочинності (принаймні на найближчу перспективу) та розробку стратегій запобігання їй, виступивши специфічною умовою ще більшої криміналізації кіберпростору.

Список бібліографічних посилань

1. Ищенко Н. «Инфордемия» и как с ней борются. *День*. 2020. № 37-38.
2. Овчинский В. Преступность COVID-19: как меняется криминал в период пандемии // *Завтра* : сайт. 31.03.2020. URL: http://zavtra.ru/blogs/prestupnost_covid_19 (дата звернення: 01.04.2020).
3. Pandemic Profiteering: How Criminals Exploit the COVID-19 Crisis // European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. 27.03.2020. URL: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis> (дата звернення: 01.04.2020).

Одержано 07.04.2020